Toeffelhoek & Groenstraat, Boechout

Programma van Maatregelen

Auteur:
D. Van den Notelaer (Veldwerkleider; OE/ERK/Archeoloog/2018/00204)

Autorisatie:
B.A.T.M. Weekers-Hendrikx (OE/ERK/Archeoloog/2016/00095)

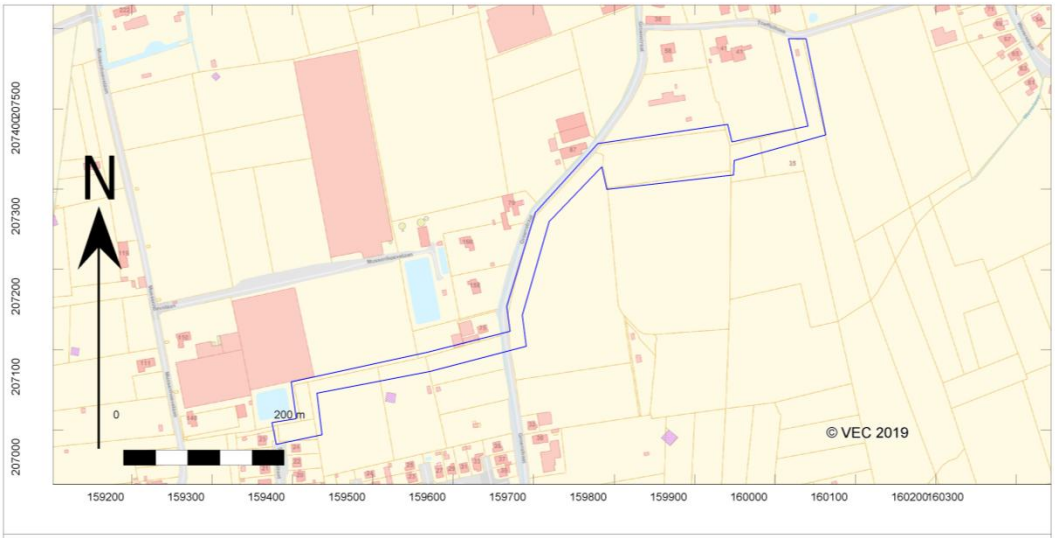
1 Inleiding

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in het april 2019 een nota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Boechout, Toeffelhoek & Groenstraat (afb. 1 en 2). De nota bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Het huidig onderzoek kadert in een eerder uitgevoerd bureauonderzoek uit 2017 (2017I54).[1] De nota werd opgesteld in het kader van plannen voor werken aan de wegenis en vernieuwing van de persleiding.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

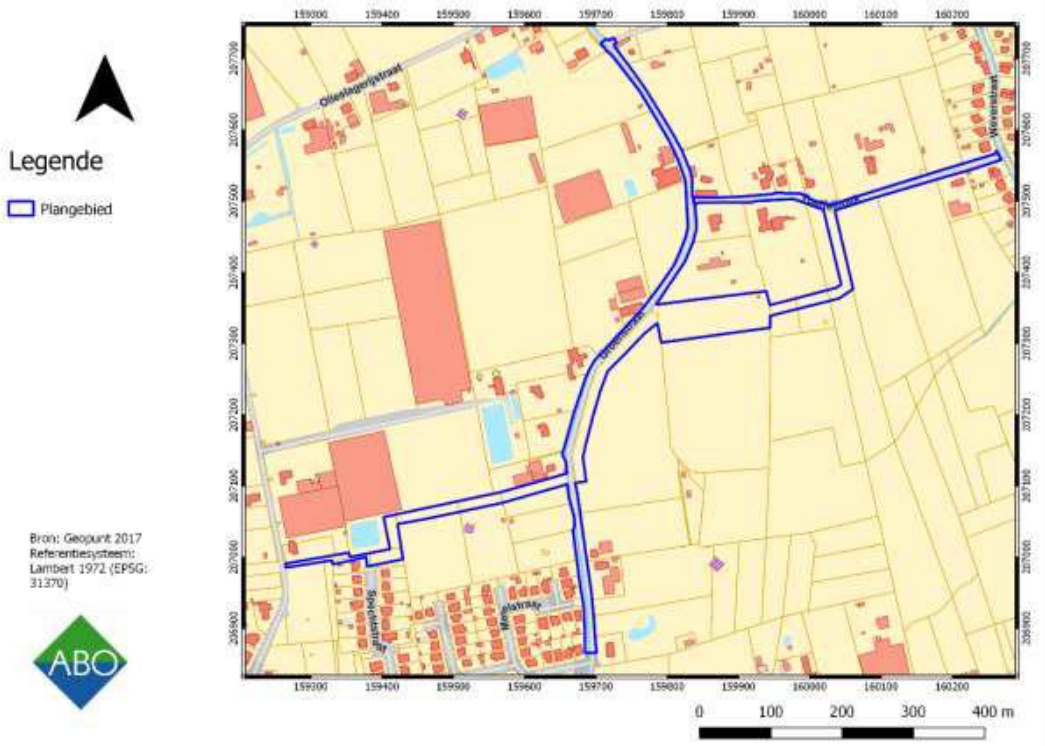
[1] Leonard 2017.

Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

2 Aanleiding van het onderzoek

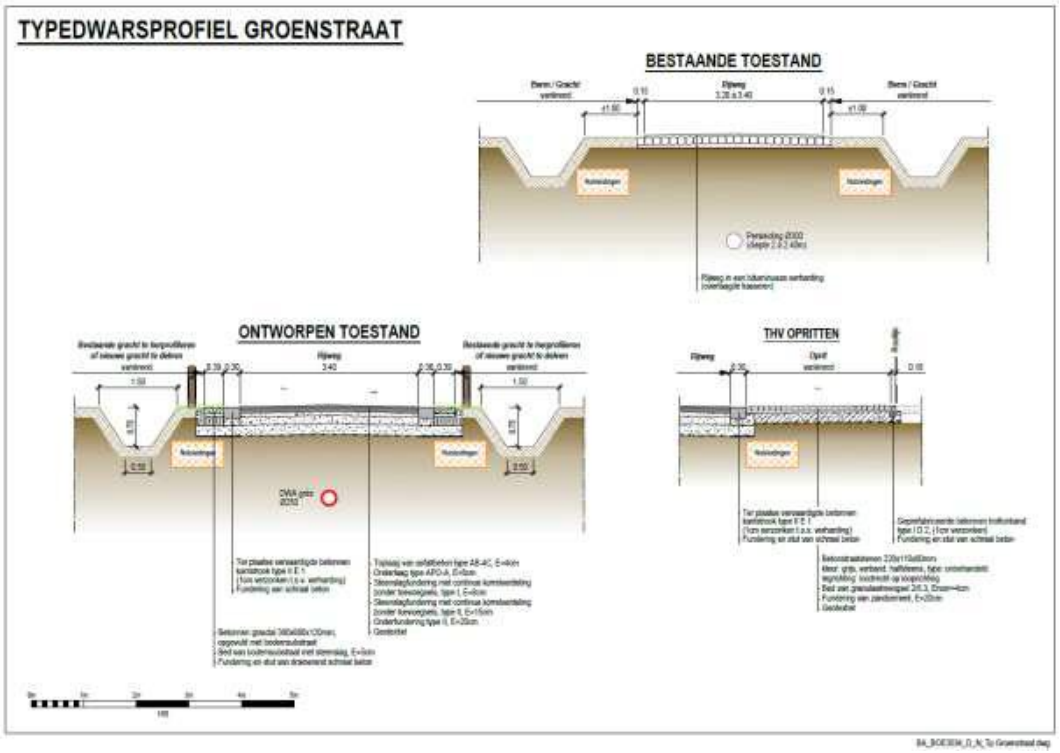
Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd naar aanleiding van de plannen om de bestaande persleiding te hernieuwen (Afb. 3). Hiervoor zal ook de wegenis deels moeten opgebroken en vernieuwd worden. Er zullen geen werken plaatsvinden aan het bestaande pompstation.

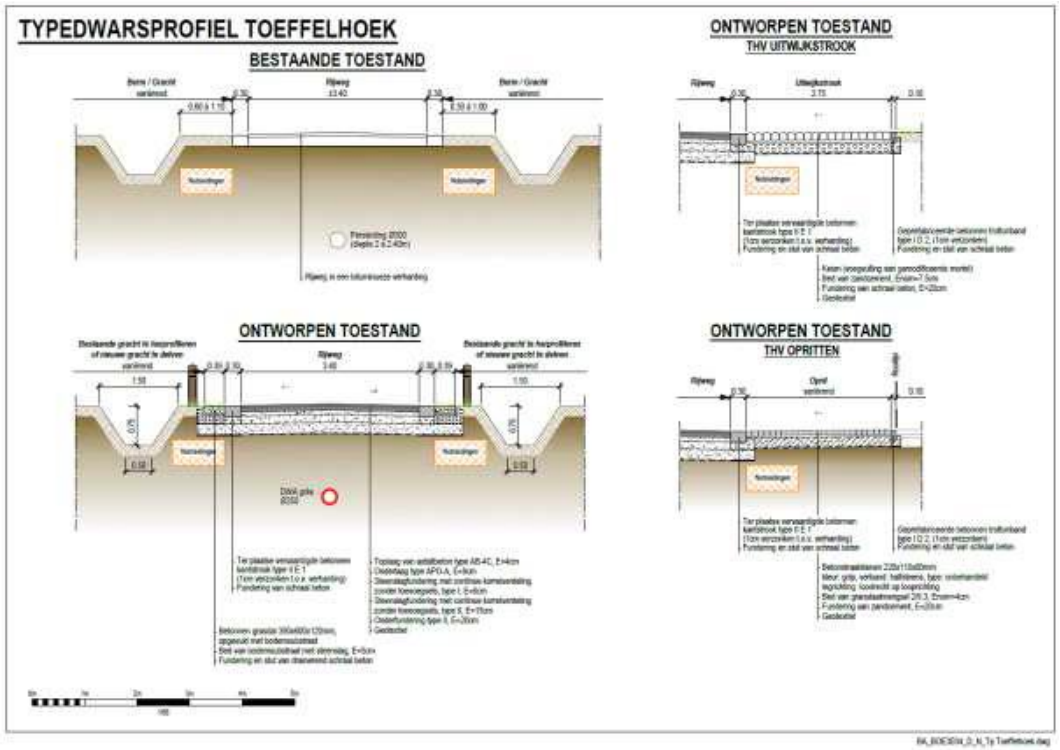
Afb. 3. Locatiekaart van de geplande werken (Leonard 2017A, fig. 1).

De plannen voorzien erin dat de wegenis het huidige gabarit niet overschrijdt. Het DWR rioleringstelsel zal in het midden van de rijweg worden aangelegd. Op bepaalde plaatsen zullen grachten opnieuw geprofileerd worden en worden er nieuwe grachten aangelegd ter vervanging van de huidige inbuizingen (Afb. 4, Afb. 5).

Voor de wegenis wordt geopteerd voor een opbouw tussen 0.55 en 0.60m-mv. De weg zal 3.40m breed zijn met een betonnen kantstrook van 0.30m en een groene berm van 0.39m. De huidige wegenis zal bijgevolg niet overschreden worden.

Afb. 4. Dwarsprofielen van de huidige en toekomstige wegenis van de Groenstraat (Leonard 2017A, fig. 3).

Afb. 5. Dwarsprofielen van de huidige en toekomstige wegenis van de Toeffelhoek (Leonard 2017A, fig. 4).

De persleiding die aanwezig is tussen de Toeffelhoek en de Mussenhoevelaan zal worden opgebroken en vervangen door een nieuwe persleiding. Deze nieuwe persleiding zal heeft een maximale diepte tussen 2.5 en 2.71m-mv. Er wordt een buffer voorzien van 5-21m langs weerskanten van de persleiding. Tussen de Groenstraat en de Mussenhoevelaan wordt eveneens een persleiding gepland. Ter hoogte van putnummer D3'zal deze tot 2,.39m-mv zitten. Aan putnummer D2'zal deze zich op 2.87m bevinden. De persleiding zal ter hoogte van putnummer D1' in collector D20 van de Mussenhoevelaan uitmonden. De inkomende buis zal zich tot een diepte van 2.98m-mv bevinden en de uitgaande buis zal zich tot een diepte van 4.38m-mv manifesteren. De persleiding zal aan de Leeuwerikenstraat is collector D22 uitmonden. Deze zal zich tot een diepte van 2.8m-mv bevinden.

De geherprofileerde en nieuw aangelegde grachten zullen een diepte hebben van ongeveer 0.75m. De aanlegsleuf hiervan zal tussen 0.5 en 1.5m breed zijn.

Aan de noordkant van de Toeffelhoek zullen zeven grachten worden uitgegraven en één bestaande gracht zal opnieuw geprofileerd worden. Er zal op vijf plaatsen een buis geïnstalleerd wordendie de grachten met elkaar verbindt. Deze buis kent een diameter van 40cm en zal zich op een diepte tussen 0.75 en 0.80m-mv bevinden. Op twee plaatsen zal de bestaande buis vervangen worden door een prefab betonnen kopmuur. Ter hoogte van huisnummer 36 wordt de buis verbonden met de reeds bestaande put R1. Dit zal gebeuren op een diepte van 0.85m-mv. Lang de zuidkant van de Toeffelhoek zullen de bestaande grachten geherprofileerd worden.

Aan de oostzijde van de Groenstraat zullen zes nieuwe grachten komen en worden er drie stukken gracht opnieuw geprofileerd0 Op vijf plaatsen zullen de grachten onderling verbonden worden middels een buis met een diameter van 40cm. Deze inbuizing zal zich tussen een diepte van 0.75 en 0.80cm-mv bevinden. Op twee plaatsen wordt de bestaande inbuizing verwijderd worden en vervangen door een geprefabriceerde kopmuur uit beton. Aan Groenstraat 58 zal de inbuizing in verbinding worden gesteld met de bestaande put R2. Deze verbinding zal plaatsvinden tot een diepte van 0.93m-mv. Ten westen van de Groenstraat zal het gros van de grachten geherprofileerd worden. Er zal een nieuwe kopmuur op de bestaande inbuizing gestoken worden tussen D14 enD15, D16 en D17 en D17 en D18. Ok zal er een klein stuk extra gracht uitgegraven worden. Aan D20 wordt de inbuizing verwijderd.

Aangezien de persleiding onder de straat zal worden aangelegd, zal deze geen ongeroerde bodem verstoren. Daarom werden er geen proefsleuven voorzien ter hoogte van de bestrating van de Groenstraat en Toeffelhoek.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het vooronderzoek worden besproken. Dit omvat zowel de resultaten van het reeds eerder uitgevoerde bureauonderzoek, als de onderzoeken die tot de huidige nota behoren.

3.1 Resultaten van het bureauonderzoek

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied is gesitueerd aan een overgangszone van het stroomgebied van de Schelde. Het plangebied is gelegen op een zwakhellende flank van de Boomse Cuesta. Deze cuesta ontstond door ongelijkmatige erosie van het van het Tertiair substraat.

Op de bodemkaart valt af te lezen dat het plangebied volledig in een zone ligt met zandleembodems. Het grootste deel van de zone die geselecteerd werd voor proefsleuvenonderzoek loopt een matig natte zandleembodem met textuur B-horizont (Lda). Het meest westelijke deel van deze zone voor proefsleuvenonderzoek is echter gesitueerd op een matig droge zandleembodem met textuur B horizont (Lca). Langsheen de werken aan de persleiding zijn er verscheidene stukken gekarteerd als bebouwde zone (OB). De zone die geselecteerd wordt voor proefsleuvenonderzoek snijdt echter nergens zulke bebouwde zones door.

Op de quartairgeologische kaart valt af te lezen dat het plangebied volledig als profieltype 1 en 1a gekenmerkt kan worden. Dit wijst op eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijks zelfs vroeg-Holoceen. Bij profieltype 1A bevinden er zich onder de eolische afzettingen nog laat-

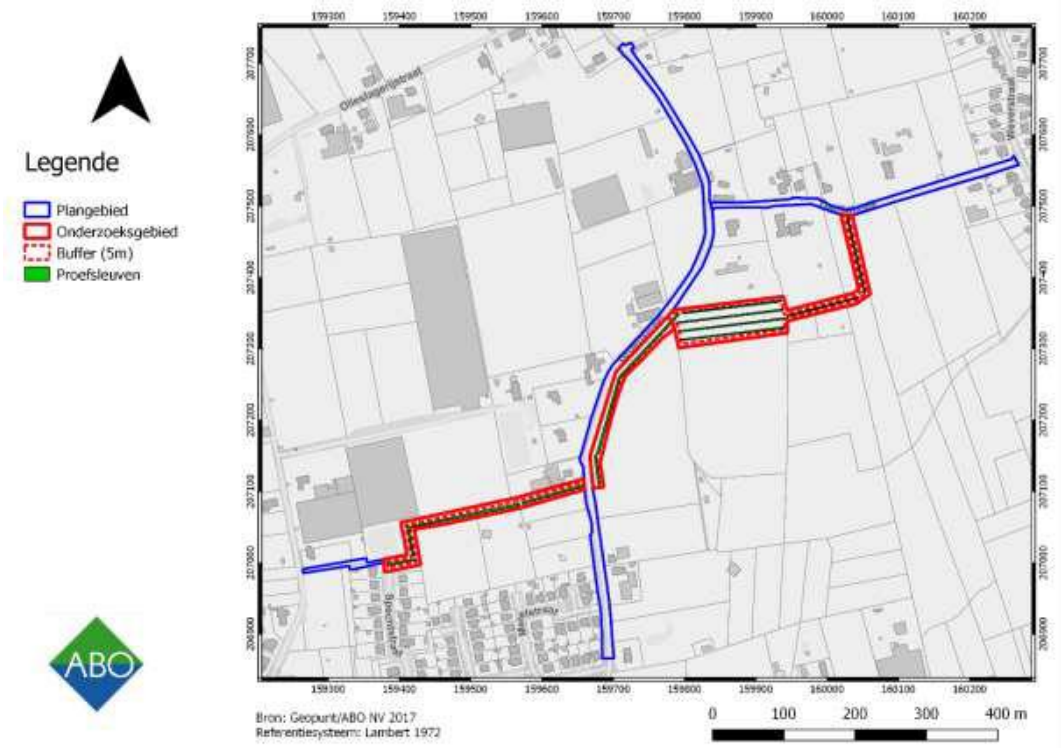
Pleistocene fluviatiele afzettingen. Bovenop de eolische afzettingen bevinden er zich bij profieltype 1A nog fluviatiele afzettingen uit het vroeg-Holoceen of Tardiglaciaal.

Uit de Centraal Archeologische Inventaris kon worden afgeleid dat er zich verscheidene archeologische waarden binnen een straat van 1km rondom het plangebied bevinden. Er zijn twee beschermde dorpsgezichten geregistreerd, namelijk de dorpskern van Vremde en Domein Spokenhof met de hoeve Capenbergh. Er zijn ook restanten uit WOII gekend. Het gaat om KW telefoonnetlijn C12–C18 en telefoonnetlijn C14-VC9-C13 die respectievelijk ten noorden en ten zuidwesten van het plangebied lopen. Ten noordwesten van het plangebied ligt Fort 3. Dit is het eerste fort uit de Brialmontgordel en werd opgetrokken aan het eind van de 19e eeuw.
Er werden binnen een straal van 1km vier CAI-locatie teruggevonden die het resultaat zijn van archeologisch veldwerk. Tijdens een proefsleuvenonderzoek werd er een nederzetting uit de vroege ijzertijd, een grafveld uit de late ijzertijd en een grafveld uit de Merovingische periode.
Tijdens een werfbegeleiding in het dorpscentrum van Vremde werden er verscheidene sporen opgegraven die onderdeel waren van een erf uit de 12e eeuw. Daarnaast kon deze begeleiding op basis van bewoningssporen aantonen dat de bewoning toenam na de bouw van de kerk in de 17e eeuw. Ook werd er een mogelijke grafheuvel uit de midden-bronstijd aangetroffen.
Er werd tijdens een archeologische prospectie een bootvormige plattegrond uit de volle of late middeleeuwen en sporen uit de ijzertijd aangetroffen.
Een andere archeologische prospectie leverde paalsporen uit de middeleeuwen op.
Daarnaast werden er een 16 losse vondsten gedaan in binnen een straat van 1km rondom het plangebied. Op 5 locaties werd aardewerk dat verder niet gedetermineerd werd aangetroffen. Verder zijn er 9 locaties waar aardewerk uit verschillende periodes vanaf de ijzertijd tot de late middeleeuwen werd ingezameld. Bij 1 mesolitisch silexen artefact op. Een ander leverde ook een glazen armband op uit de ijzertijd of volle middeleeuwen. Een derde losse vondst omvat ook lithisch materiaal uit het neolithicum en een glazen armband en een kraaltje uit de ijzertijd. Via metaaldetectie werd er ook een fragment van een kokerbijl uit de bronstijd teruggevonden.
Voorts zijn er nog twaalf CAI-locaties die gekend zijn via historische of cartografische bronnen, maar waar nog geen archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden. Deze zijn allemaal in de middeleeuwen of nieuwe tijd te plaatsen. Het gros van deze CAI-locaties betreft hoeves. Er is echter ook één kerk, een pastorij en een herberg gekend.

Omdat het plangebied een archeologisch potentieel heeft dat verstoord zou worden door de geplande werken werd er in het programma van maatregelen een proefsleuvenonderzoek aanbevolen om het archeologisch potentieel te toetsen.

3.2 Resultaten van het proefsleuvenonderzoek

Voor het proefsleuvenonderzoek werd er een proefsleuvenplan opgesteld voor de zone waar een onverstoord archeologisch niveau verwacht werd. Uitgezonderd de meest noordoostelijke sleuf, die niet uitgegraven werd omwille van de aanwezigheid van asbest, kon het proefsleuvenplan op enkele kleine wijzigingen na, volgens plan worden uitgevoerd.

Afb. 6. Proefsleuvenplan (Leonard 2017B, fig.3).

Afb. 7. Aangelegde sleuven geplot op het sleuvenplan.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden er 18 profielen geregistreerd. ER werd bijna overal een AC-profiel aangetroffen, uitgezonderd vijf profielen op locaties waar vroeger een stort was waarbij er zich onder de A-horizont een afvallaag bevond.

Er werden relatief weinig sporen aangetroffen tijdens het onderzoek. Slechts acht sporen werden niet als recent of natuurlijk geregistreerd. Het gaat om drie paalsporen en vijf greppels. Via het historisch kaartmateriaal uit de 18e en 19e eeuw kon één greppel als perceelsgreppel worden geïnterpreteerd. De andere sporen bevonden zich vrij verspreid over het terrein zonder duidelijke clusters of indicaties van gebouwplattegronden. De aangetroffen sporen bevatten bijgevolg weinig archeologisch kennispotentieel.

4 Bepaling van de maatregelen

Op basis van het bureauonderzoek werd de mogelijkheid op waardevolle archeologisch resten binnen het plangebied reëel geacht. Daarom werden er een zones binnen het plangebied afgebankend waar bodemingrepen eventuele archeologische resten zouden kunnen verstoren. Hier zou door middel van proefsleuvenonderzoek een inschatting van het potentieel van het bodemarchief plaatsvinden. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden er geen archeologisch waardevolle sporen aangetroffen.

Het Vlaams Erfgoed Centrum adviseert derhalve het plangebied vrij te geven. Daarmee vormt het prospectief onderzoek met ingreep in de bodem het einde van het archeologisch onderzoek voor het plangebied.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.

Literatuur

Leonard, I., 2017A: *Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan de Groenstraat/Toeffelhoek te Boechout (Antwerpen) (BOE3034 - 23248)*. Hasselt.